

Praha ve fotografiích Přemysla Koblíce

4

Pavla Vrbová a Romana Kmochová

Za Koblícova života prošla Praha velkou proměnou, zvláště ve dvacátých a třicátých letech.¹ Připojením do té doby samostatných měst jako Královské Vinohrady, Žižkov, Karlín, Smíchov a dalších obcí vznikla v roce 1922 Velká Praha. Pod dohledem Státní regulační komise došlo k významným stavebním zásahům jak v nově připojených částech, tak v historickém jádru, kde do původní zástavby pronikaly nejen jednotlivé moderní budovy, ale i celé bloky a ulice. Díky nové výstavbě také postupně mizel vesnický charakter někdejších periferií. Po stagnaci během Protektorátu zažil Koblíček ještě dobu realizace staveb nedokončených či projektově připravených před zákazem stavební a projektové činnosti v roce 1941 a výstavbu dvouletky a první pětiletky.

Koblícovy fotografie Prahy se vyznačují osobitým stylem i náměty. Až na výjimky nefotografoval typické pohlednicové scenérie. Podobně jako mnohé jiné fotografie i jeho přirozeně přitahovala malebná místa, jako například okolí kostela sv. Haštala a Anežského kláštera, kde ještě doznívala asanace. Brzy však v jeho tvorbě začíná převažovat zaujetí pro všední život v ulicích, mizející venkov na perifériích, dělníky na stavbách

či bouračkách, poutě a tržiště, sportovní akce a sokolské slety.

Nebyl dokumentaristou v pravém slova smyslu. Vytvářet dokument bylo jeho cílem jen v ojedinělých případech, mezi něž kromě prací na zakázku patřily sokolské slety a především „jeho“ Vršovice. Živé pouliční momentky, kde mělo zasazení do konkrétního pražského prostředí v daném okamžiku podružný význam, se staly dokumentem až s odstupem času. Měl oblíbená místa, kam se opakovaně vracel. Můžeme se jen dohadovat, zda se záměrem vytvořit soubory, které bychom dnes nazvali časosběrnými, či nikoliv. Proměny některých míst zachytil přímo na svých fotografiích, nicméně ve většině případů si teprve až při srovnání se současným stavem uvědomíme, do jaké míry se některé pražské čtvrti změnily.

Mnohé fotografie byly pořízeny z výšky, často využíval balkony či okna vysokých budov, jindy naopak fotografoval z bezprostřední blízkosti. Fotografování z nadhledu, které otevírá dimenzi nedosažitelnou z úrovně ulice, samozřejmě nebylo jen Koblícovou specialitou. Jedinečná ale byla volba míst, která málokoho lákala svou obyčejností, jako pohledy do dvorků nebo na od-

vrácenou tvář ulice, která není určena očím veřejnosti. S oblibou fotografoval z nezvyklých úhlů, proti světlu či v dešti. Byl bystrý pozorovatel, uměl dokonale zachytit atmosféru místa a okamžiku. Podíl na neobvyklé geometrii mnohých záběrů má také jeho neustálé experimentování s fotografickou technikou a konstrukce vlastních přístrojů. Někdy se jedná o širokouhlé záběry s velkou hloubkou ostroty, jindy vznikly díky použití objektivu s delším ohniskem snímky se značně zkreslenou perspektivou. Mezi další Koblicovy speciality patřilo netradiční používání stereoskopického aparátu na skleněné desky 6×13 cm. Až na výjimky nebylo jeho cílem vytvořit stereoskopický snímek, ale střídáním obou objektivů při exponování dosáhl toho, že na jedné desce pořídil dva různé záběry, často z hodně vzdálených míst.² Oba záběry měly navíc čtvercový formát, který Koblicovi vyhovoval a který obecně doporučoval. V první polovině třicátých let takto vytvořil velké množství snímků s pražskou tematikou.

Při vyprávění o Koblicových pražských fotografiích budeme upozorňovat především na místa, která se od jeho dob velmi změnila, často až k nepoznání. Pro přehlednost budeme uvádět současné názvy ulic, dobové pouze u ulic zaniklých.

Staré a Nové Město, Malá Strana a Hradčany

Z dokumentárního hlediska patří k nejcenějším pražským souborům snímky Anežského kláštera a jeho okolí. Koblic zde opakovaně fotografoval zejména Řásovkou a ulici U Milosrdných, ale nechybí ani Kozi

[01]

[02]

a Anežská ulice nebo Haštalské náměstí. První Koblicovy snímky z této oblasti pocházejí z druhé poloviny dvacátých let, kdy byly v souvislosti se stavbou ministerstva obchodu bourány některé domy na nábřeží

a část Řásnovky. Pozorujeme na nich průhledy ke Kandertovým lázním v Revoluční ulici,³ zbořeníště domů, terénní úpravy a stavební práce na budově ministerstva obchodu, které bylo postaveno na parcele uvolněné zbořením Ústředního obecního skladiště na nábřeží Na Františku. Těžko odhadnout, zda bourání skladiště, jehož čp. 1039 později zdědilo ministerstvo obchodu, zachytil Koblic v roce 1925 náhodou, či úmyslně.⁴ [01] Řada fotografií byla pořízena z oken ministerstva obchodu, kam se koncem roku 1933 přestěhoval Patentní úřad,⁵ kde byl Koblic zaměstnán. Byla odtud dobře vidět Řásnovka včetně její dnes již neexistující části [02], průhledy do Malé Klášterní a na nábřeží. Tyto fotografie jsou jedinečné a stejně jako snímky pořízené z úrovně ulice mají velkou dokumentární hodnotu. Lomená ulička Malá Klášterní byla vděčným námětem pro mnoho fotografů, většinou ale jen její spodní část, kde byly malé domečky přilepené k bývalému konventu klarisek. Koblic však pořídil kompletní fotodokumentaci s pohledy v obou směrech. Totéž lze říci i o Řásnovce v úseku od Haštalského náměstí až ke Klášterské ulici, kde dnes Řásnovka fakticky končí, přestože formálně pokračuje až k Revoluční třídě. Mnoho snímků z těchto míst pochází z doby Protektorátu.

V Anežském klášteře byly před jeho obnovou chudinské byty a nejrůznější živnosti a skladiště. Na sérii snímků zachytil Koblic život uvnitř areálu [03], místní obyvatele i náhodné kolemjdoucí a postupné střídání četných firemních tabulí. Vynikající je také soubor 12 snímků z počátku obnovy klášterního areálu na konci čtyřicátých let.⁶ [04]

Patentní úřad, kde byl Koblic od roku 1921 zaměstnán, sídlil před přestěhováním do budovy ministerstva obchodu Na Fran-

[03]

[04]

[05]

[06]

tišku v areálu bývalé piaristické koleje v Panské ulici (čp. 892). Z oken této budovy pořídil Přemysl Koblic řadu zajímavých snímků. V letech 1927–1929 došlo na protější straně ulice ke zbourání čtyř domů, na jejichž místě byla následně postavena Česká průmyslová banka a obchodní dům s pasáží Černá růže.⁷ Ve chvíli, kdy probíhala demolice střechy a vrchního patra jednoho z domů, vylezl Koblic nahoru a fotografoval dělníky z bezprostřední blízkosti. Další snímky zmíněných domů před i po demolici pořídil z úrovně ulice. [05] V roce 1933 provedl důkladnou fotodokumentaci prostor Patentního úřadu. Soubor, který vznikl krátce před stěhováním úřadu, čítá více než sto záběrů. Kromě skleněných negativů se zachovalo také reprezentativní album.⁸ Z nejhodnotnějšího interiéru, historické knihovny, je bohužel zabrána pouze část stropu. Podobně jako na jiných Koblicových snímcích, i zde vyčteme zajímavé informace, například že v objektu piaristické koleje sídlily kromě Patentního úřadu Československo-jihoslovenská liga se Strossmayerovou knihovnou nebo transatlantická námořní přepravní společnost Red Lines. Objekt piaristické koleje včetně sálu historické knihovny dnes patří průmyslové škole.

Výčet staroměstských ulic a náměstí, kam Koblic zabloudil se svým aparátem, byl dlouhý. Průhledy ulicemi střídají poliční výjevy. Někde vznikly větší soubory, například v Karlově ulici a jejím okolí. Z nadhledu okna domu v Náprstkově ulici fotografoval oblast kolem Anenského kláštera, řada snímků vznikla v okolí Týnského chrámu, v Ungeltu a na Staroměstském náměstí.

Pozoruhodná série snímků dokumentuje proměnu Rybné ulice. Mezi zbořené domy

v této oblasti patří mj. budova „U Města Karlových Varů“ (čp. 682/684), kde sídlilo známé zasilatelství Karla Holana. Na pozitivu datovaném rokem 1929 Koblic zachytil dvorní trakt objektu již ve stavu částečné demolice. Na jiném záběru vidíme tentýž dům naopak z Rybné ulice ještě s četnými firemními tabulemi zároveň se sousední rozestavěnou budovou na nároží Benediktské ulice. [06] Parcela po zbořeném domu čp. 682/684 zůstala nezastavěná až do konce 20. století. Dnes je zde Burzovní palác.⁹ K nepoznání změněna je také křižovatka Rybné a Jakubské ulice.

Mezi žánrovými obrázky z ulice Karoliny Světlé a Náprstkovy ulice zaujme záběr z Betlémského náměstí, kde Koblic mimořádně zachytil domy, které musely zanedlouho ustoupit stavbě Betlémské kaple. Rozestavěnou Betlémskou kapli později fotografoval zvenku spíše v detailech, zevnitř pak pořídil sérii celkových záběrů staveniště s průhledy na okolní zástavbu.

Koblic se s fotoaparátem často pohyboval také na Karlově náměstí, v Myslíkově, Lazarské, Jungmannově, Vodičkově, Žitné a Ječné ulici. Časový rozptyl snímků dochovaných z této oblasti je poměrně velký, od počátku třicátých až do počátku padesátých let. Za zmínku stojí zejména dva snímky z nároží Řeznické a Štěpánské ulice, kde dnes stojí novostavba čp. 649 z roku 1936. [07] Působivé je i zachycení pouličního provozu z Ječné ulice na Karlovo náměstí, kde se konaly trhy a poutě a postávali různí prodejci. Ani rozložitý objekt pivovaru U Šálků na nároží Karlova náměstí a Resslerovy ulice (čp. 310) neunikl Koblicově pozornosti. Zachytil také přilehlý jednopatrový domek s prodejnou školních potřeb v sousedství budovy gymnázia v Resslerově ulici, dnes zá-

[07]

[08]

kladní a mateřské školy. Předtím než byla v roce 1939 zbořena mohutná nárožní budova pivovaru U Šálků,¹⁰ byly bourány sousední objekty a přízemní pavilony ze strany Karlova náměstí, odkud pocházejí dva žánrové obrázky s částí hlavní budovy v pozadí. V současné době stojí na místě pivovaru stejně rozložitý, ale zdaleka ne tak pohled-